

Sammanfattning

I betänkandet behandlas regeringens proposition 2000/01:5 Personlig assistans till personer över 65 år, tre motionsyrkanden som väckts i anledning av propositionen och två yrkanden angående personlig assistans från den allmänna motionstiden 2000.

Utskottet ställer sig bakom förslagen i propositionen. Utskottet tillstyrker att funktionshindrade personer som före fyllda 65 år har haft personlig assistans och assistansersättning skall få behålla assistansen och ersättningen även efter att han eller hon har fyllt 65 år. Utskottet tillstyrker vidare att assistansens och ersättningens omfattning inte får utökas efter 65-årsdagen och att en omprövning av assistansersättningen för personer äldre än 65 år endast får ske vid väsentligt ändrade förhållanden. Utskottet tillstyrker slutligen att provisoriska beslut om ersättning enligt LASS som är gynnande skall få fattas av tjänsteman inom försäkringskassan om socialförsäkringsnämnden gett tjänstemannen sådan delegation. Förslagen innebär ändringar i lagen (1993:387) om stöd och service till vissa funktionshindrade (LSS) samt lagen (1993:389) om assistansersättning (LASS).

Lagändringarna föreslås träda i kraft den 1 januari 2001.

I betänkandet finns en reservation från (m, kd, c och fp) rörande assistansens och ersättningens omfattning för personer äldre än 65 år.

Propositionen

I proposition 2000/01:5 Personlig assistans till personer över 65 år föreslår regeringen (Socialdepartementet) att riksdagen antar regeringens förslag till

1. lag om ändring i lagen (1993:387) om stöd och service till vissa funktionshindrade,
2. lag om ändring i lagen (1993:389) om assistansersättning.

Lagförslagen fogas till betänkandet som *bilaga*.

Motionerna

Motioner väckta med anledning av propositionen

2000/01:So15 av Chris Heister m.fl. (m) vari föreslås att riksdagen fattar följande beslut: Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i

motionen anför om omprövning av assistansersättning vid väsentligt ändrande förhållanden.

2000/01:SoU3

2000/01:So16 av Kerstin Heinemann m.fl. (fp) vari föreslås att riksdagen fattar följande beslut: Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anför om rätten till utökat antal assistanstimmar efter fyllda 65 år.

2000/01:So17 av Ester Lindstedt-Staaf m.fl. (kd) vari föreslås att riksdagen fattar följande beslut: Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anför om att personlig assistans skall ges med samma regler till personer både yngre och äldre än 65 år.

Motioner väckta under allmänna motionstiden 2000

2000/01:So253 av Anders G Högmark och Lars Björkman (m) vari föreslås att riksdagen fattar följande beslut: Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anför om personlig underrättelse.

2000/01:So540 av Ester Lindstedt-Staaf m.fl. (kd) vari föreslås att riksdagen fattar följande beslut:

11. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anför om assistent till person över 65 år.

Utskottet

Bakgrund

Lagen (1993:387) om stöd och service till vissa funktionshindrade (LSS) ger enligt 9 § personer som tillhör lagens personkrets rätt till personlig assistans om behov av sådant stöd finns. Syftet med insatsen är att ge den enskilde en möjlighet att leva ett självständigt och oberoende liv. När de grundläggande behoven överstiger 20 timmar per vecka har den enskilde rätt till assistansersättning enligt lagen (1993:389) om assistansersättning (LASS). Enligt nuvarande regler begränsas dock rätten till personlig assistans och assistansersättning till personer som inte har fyllt 65 år. De förändringar i assistansreformen som regeringen föreslår omfattar både LSS och LASS.

Rätten till personlig assistans har nu funnits i drygt sex år. Reformen har präglats av vissa tillämpnings- och finansieringsproblem. Lagregler och administrativa rutiner har därför ändrats under tiden som gått sedan införandet för att förenkla och förbättra tillämpningen samt kontrollera kostnaderna.

Erfarenheterna visar att personlig assistans och den statliga assistansersättningen har inneburit ökad valfrihet och större inflytande samt bättre livskvalitet för många med omfattande funktionshinder. Samtidigt visar studier att 65-årsgränsen har inneburit insatser av mindre omfattning och lägre kvalitet för många som berörts.

Regeringen föreslår i propositionen att insatser enligt 9 § 2 LSS och assistansersättning enligt LASS får behållas av en person som har beviljats respektive uppbär en sådan förmån innan han eller hon fyller 65 år eller inkommer med en ansökan om personlig assistans eller assistansersättning till kommunen eller till allmän försäkringskassa senast dagen före 65-årsdagen och därefter beviljas sådan insats eller ersättning.

Regeringen föreslår vidare att en person som före den 1 januari 2001 har beviljats insatser enligt 9 § 2 LSS eller assistansersättning enligt LASS men som insatsen eller ersättningen upphört för på grund av att han eller hon fyllt 65 år har rätt att efter en ny ansökan återfå insatsen eller ersättningen tidigast fr.o.m. den 1 januari 2001. Omfattningen av insatsen eller ersättningen skall grundas på det beslut som gällde närmast före 65-årsdagen. En sådan ansökan skall ha kommit in till kommunen eller till den allmänna försäkringskassan senast den 31 december 2002.

I propositionen föreslås att antalet assistanstimmar inte får utökas efter det att den insats- eller ersättningsberättigade har fyllt 65 år. Tvåårsomprövning av assistansersättning skall heller inte göras för personer som är äldre än 65 år. Vid väsentligt ändrade förhållanden skall dock försäkringskassan kunna initiera en omprövning för att minska eller dra in ersättningen.

Regeringen föreslår slutligen att provisoriska beslut om ersättning enligt LASS som är gynnande får fattas av tjänsteman vid försäkringskassan om socialförsäkringsnämnden överlämnat en sådan beslutanderätt till tjänstemannen.

Personlig assistans efter 65 år: Tak för insatsens omfattning m.m.

Propositionen

Regeringen anför i *propositionen* (s. 12 ff.) att för rätt till personlig assistans krävs, enligt gällande regler, att den funktionshindrade personen behöver hjälp med sina grundläggande behov. Den som har ett behov av personlig assistans för sina grundläggande behov har enligt LSS rätt till personlig assistans även för andra behov, om behoven inte tillgodoses på annat sätt. Exempel på sådana behov kan vara att få hjälp med att komma ut i samhället, att studera eller att få eller behålla ett arbete. Vid bedömning av om den enskilde har behov av insatsen i sin livsföring måste jämförelser göras med den livsföring som kan anses normal för personer i samma ålder. Om omständigheterna förändrats så att behovet av personlig assistans ökar kan den enskilde beviljas fler timmar assistans. När de grundläggande behoven överstiger 20 timmar i veckan kan assistansersättning beviljas enligt LASS.

Den enskildes behov av insats skall, som nämnts ovan, alltid göras med utgångspunkt i vad som anser vara normalt för personer i samma ålder. Behov av bistånd i hemmet (hemtjänst) enligt socialtjänstlagen (1980:620) med t.ex. städning, inköp och liknande ökar för många människor i takt med stigande ålder. Enligt nuvarande regler skall insatser enligt LSS endast ges till personer med funktionshinder som uppenbart *inte* beror på normalt åld-

rande. Det skulle uppstå betydande, för att inte säga omöjliga, gränsdragningsproblem för kommunen respektive försäkringskassan att utreda huruvida ett ökat stödbehov efter fyllda 65 år har uppstått på grund av normalt åldrande/åldersrelaterad sjukdom eller på grund av att den sjukdom eller skada som föranlett det ursprungliga funktionshindret förvärrats. Regeringen anser därför att omfattningen av assistansen inte skall kunna ökas efter 65-årsdagen och föreslår att det både i LSS och i LASS bör införas en uttrycklig regel som begränsar antalet insatstimmar och antalet assistanstimmar till det antal som gällde vid 65-årsdagen. Behov av ökade insatser efter 65-årsdagen skall i stället tillgodoses på annat sätt, t.ex. genom ledsagning enligt LSS eller i form av insatser enligt socialtjänstlagen. Även dessa insatser kan dock utföras i assistansliknande former.

När det gäller personer som har fyllt 65 år föreslår regeringen vidare att en tvåårsomprövning av assistansersättning enligt LASS inte skall ske. Regeringen anser att det är viktigt att äldre personer med svåra funktionshinder kan känna en trygghet i att det stöd de erhåller inte blir föremål för återkommande omprövningar. Ett ytterligare motiv är gränsdragningsproblemen för försäkringskassorna. Försäkringskassorna skall dock kunna ta initiativ till omprövning av ett redan fattat beslut vid väsentligt ändrade förhållanden enligt 7 § LASS på samma sätt som i dag. En sådan omprövning kan dock aldrig leda till en ökning av antalet assistanstimmar jämfört med vad som gällde inför 65-årsdagen. Förslaget innebär administrativa förenklingar för försäkringskassan.

Motioner

I motion 2000/01:So15 av Chris Heister m.fl. (m) begärs tillkännagivande om omprövning av assistansersättningen vid väsentligt ändrade förhållanden. Motionärerna anför att assistansbehovet ofta har en tendens att öka med tiden framför allt på grund av förslitningar och följdkomplikationer. Detta ökade behov är oftare en följd av funktionshindret än av normala åldersförändringar. En förändring i motsatt riktning är mer ovanlig. Motionärerna anser att en omprövning av assistansersättningen skall kunna ske vid väsentligt ändrade förhållanden, oavsett om dessa förhållanden medför ett minskat eller ett ökat assistansbehov även efter 65-årsdagen.

I motion 2000/01:So17 av Ester Lindstedt-Staaf m.fl. (kd) begärs tillkännagivande om att personlig assistans skall ges med samma regler både före och efter 65-års gränsen. Motionärerna menar att så länge man tillhör personkretsen för personlig assistans, skall assistansen ges på samma sätt både före och efter 65 års ålder för ifrågavarande åkomma.

I motion 2000/01:So540 av Ester Lindstedt-Staaf m.fl. (kd) framställs ett liknande yrkande (yrkande 11). Motionärerna i den sistnämnda motionen anför även att regeringen bör göra en översyn av hur LSS fungerar kommunalt.

I motion 2000/01:So16 av Kerstin Heinemann m.fl. (fp) begärs tillkännagivande om rätten till utökat antal assistanstimmar efter fyllda 65 år. Enligt

motionärerna är det viktigaste att den enskilde funktionshindrade får behålla den personal som han/hon självt valt, även om antalet timmar utökas.

2000/01:SoU3

Utskottets bedömning

Utskottet delar regeringens bedömning att antalet assistanstimmar inte får utökas efter det att den insats- eller ersättningsberättigade har fyllt 65 år. Utskottet ställer sig också bakom förslaget rörande omprövning av assistansersättning för personer som är äldre än 65 år. Regeringens förslag till 9 b § andra stycket LSS och 3 § tredje stycket samt 7 § LASS tillstyrks således. Motionerna 2000/01:So15 (m), 2000/01:So16 (fp), 2000/01:So17 (kd) samt 2000/01:So540 (kd) yrkande 11 avstyrks.

Information om övergångsbestämmelserna

Propositionen

Regeringen anför i *propositionen* (s. 12) att dess förslag innebär att en person som före den 1 januari 2001 har beviljats insatser enligt 9 § 2 LSS eller assistansersättning enligt LASS men som insatsen eller ersättningen upphört för på grund av att han eller hon fyllt 65 år har rätt att efter en ny ansökan återfå insatsen eller ersättningen tidigast fr.o.m. den 1 januari 2001. Omfattningen av insatsen eller ersättningen skall grundas på det beslut som gällde närmast före 65-årsdagen. En ny ansökan om insatser enligt LSS eller assistansersättning enligt LASS, enligt övergångsbestämmelserna (p. 2), skall ha kommit in till kommunen eller den allmänna försäkringskassan senast den 31 december 2002. Enligt regeringens mening borde en tvåårsperiod räcka för den enskilde att informera sig om de nya reglernas innehåll och för att ansöka om att återfå den tidigare förlorade insatsen. Någon retroaktiv ersättning, med undantag av vad som följer av 5 § LASS, från den tidpunkt den enskilde förlorade sin personliga assistans eller assistansersättning skall inte utgå.

Motion

I motion 2000/01:So253 av Anders G Högmark och Lars Björkman (båda m) begärs tillkännagivande om personlig underrättelse. Enligt motionärerna har många av den som på grund av 65-årsgränsen tidigare mist sin rätt till personlig assistans och assistansersättning ökade svårigheter att hålla sig underrättade om förändringar i lagstiftningen. Det är därför angeläget och rimligt att samtliga berörda personligen informeras om möjligheterna att åter få personlig assistans. Uppdraget att tillskriva dessa bör lämpligen åvila Riksförsäkringsverket.

Utskottets bedömning

Utskottet delar motionärernas bedömning att det i nu förevarande sammanhang är motiverat med en riktad informationsinsats. Utskottet har erfarenhet att samtliga, uppskattningsvis 600 personer, som omfattas av de aktuella över-

Övriga lagförslag

Regeringen har i propositionen föreslagit riksdagen att förutom de ovan behandlade lagförslagen anta ytterligare ett antal förslag till lag. Förslagen, vilkas lydelse framgår av bilaga 1, innefattar förslag till lag om ändring i lagen (1993:387) om stöd och service till vissa funktionshindrade (LSS) samt lagen (1993:389) om assistansersättning (LASS) i övrigt.

Utskottet tillstyrker lagförslagen.

Hemställan

Utskottet hemställer

1. beträffande *insatsens omfattning m.m*

att riksdagen att riksdagen med avslag på motionerna 2000/01:So15, 2000/01:So16, 2000/01:So17 och 2000/01:So540 yrkande 11 antar *dels* 9 b § andra stycket i regeringens förslag till lag om ändring i lagen (1993:387) om stöd och service till vissa funktionshindrade, *dels* 3 § tredje stycket och 7 § i regeringens förslag till lag om ändring i lagen (1993:389) om assistansersättning,

res. (m, kd, c, fp)

2. beträffande *information om övergångsbestämmelserna*

att riksdagen att riksdagen avslår motion 2000/01:So253,

3. beträffande *övriga lagförslag*

att riksdagen att riksdagen antar regeringens förslag till

a) lag om ändring i lagen (1993:387) om stöd och service till vissa funktionshindrade och

b) lag om ändring i lagen (1993:389) om assistansersättning,
i den mån de inte omfattas av vad *utskottet* hemställt under tidigare moment.

Stockholm den 24 oktober 2000

På socialutskottets vägnar

Ingrid Burman

I beslutet har deltagit: Ingrid Burman (v), Susanne Eberstein (s), Margareta Israelsson (s), Chatrine Pålsson (kd), Leif Carlson (m), Conny Öhman (s), Hans Hjortzberg-Nordlund (m), Lars U Granberg (s), Elisebeht Markström (s), Cristina Husmark Pehrsson (m), Kenneth Johansson (c), Catherine Persson (s), Lars Elinderson (m), Lena Olsson (v), Ester Lindstedt-Staaf (kd) och Harald Nordlund (fp).

Insatsens omfattning m.m (mom. 1)

Chatrine Pålsson (kd), Leif Carlson (m), Hans Hjortzberg-Nordlund (m), Cristina Husmark Pehrsson (m), Kenneth Johansson (c), Lars Elinderson (m), Ester Lindstedt-Staaf (kd) och Harald Nordlund (fp) anser

dels att den del av utskottets betänkande som på s. 5 börjar med "Utskottet delar" och slutar med "yrkande 11 avstyrks" borde ha följande lydelse:

Enligt utskottet har assistansbehovet ofta en tendens att öka med tiden framför allt på grund av förslitningar och följdkomplikationer. Detta ökade behov är oftare en följd av funktionshindret än av normala åldersförändringar. En förändring i motsatt riktning är mer ovanlig. Utskottet anser att så länge man tillhör personkretsen för personlig assistans, skall assistansen ges på samma sätt både före och efter 65 års ålder för ifrågavarande åkomma. Utskottet vill i sammanhanget understryka vikten av att den enskilde funktionshindrade får behålla den personal som han/hon själv valt, även om antalet timmar utökas. Regeringen bör snarast återkomma till riksdagen med ett lagförslag i enlighet härmed. Vad utskottet nu anfört bör riksdagen med anledning av motion 2000/01:So15 (m), 2000/01:So16 (kd), 2000/01:So17 (fp) och 2000/01:So540 (kd) yrkande 11 ge regeringen till känna.

dels att utskottets hemställan under 1 bort ha följande lydelse:

1. beträffande *insatsens omfattning m.m*

att riksdagen med anledning av motionerna 2000/01:So15, 2000/01:So16, 2000/01:So17 och 2000/01:So540 yrkande 11 *dels* antar 9 b § andra stycket i regeringens förslag till lag om ändring i lagen (1993:387) om stöd och service till vissa funktionshindrade, *dels* 3 § tredje stycket och 7 § i regeringens förslag till lag om ändring i lagen (1993:389) om assistansersättning, *dels* som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anfört.

Sammanfattning.....	1
Propositionen.....	1
Motionerna	1
Motioner väckta med anledning av propositionen	1
Motioner väckta under allmänna motionstiden 2000.....	2
Utskottet	2
Bakgrund.....	2
Propositionen i huvuddrag	3
Personlig assistans efter 65 år: Tak för insatsens omfattning m.m.....	3
Propositionen	3
Motioner.....	4
Utskottets bedömning.....	5
Information om övergångsbestämmelserna	5
Propositionen	5
Motion.....	5
Utskottets bedömning.....	5
Övriga lagförslag	6
Hemställan	6
Reservation	7
1. Insatsens omfattning m.m (mom. 1)	7
Bilaga:	
I propositionen framlagda lagförslag.....	8